

Neki aspekti pravnog položaja žene u Ninu u novome vijeku prema dokumentima o zemljišnom posjedovanju u *Knjigama Nina (I libri di Nona)* iz Državnog arhiva u Zadru

Na temelju podataka dobivenih iz zbirke Knjige Nina (I libri di Nona) koja se čuva u Državnome arhivu u Zadru u radu se sagledavaju neki aspekti pravnog položaja žene u Ninu u XVII. stoljeću. Riječ je o izvornim dokumentima u kojima se pravni položaj ninskih žena u novome vijeku većinom odnosi na zemljišno posjedovanje od 1573. do 1672. godine, no oni također daju naslutiti koja su pravila općenito vrijedila za pravni položaj ninskih žena u navedenom razdoblju. Na temelju analize ugovora u izvoru Knjige Nina u prvom dijelu rada se analiziraju posjedovna prava i poslovna sposobnost žene u Ninu u XVII. stoljeću, dok se u drugom dijelu obrađuje društveni status žene u Ninu u to vrijeme. Podaci o pravnom položaju ninskih žena u novome vijeku dobiveni iz spomenutog izvora u radu se uspoređuju sa zakonskim odredbama koja su vrijedila za ta pitanja, a tiču se statuta – zbirki zakona obližnjih dalmatinskih komuna, prije svega Zadra u čiji su notarijat žene u Ninu odlazile sastavljati inventarne i kupoprodajne zemljišne ugovore. Tema ovog rada doprinosi cjelokupnoj povijesti grada Nina u novome vijeku, koja je u domaćoj historiografiji oskudno obrađena.

Ključne riječi: Nin, XVII. stoljeće, novi vijek, Mletačka Dalmacija, povijest žena

Uvod

U ovom radu se nastoji djelomično osvijetliti pravni položaj žene u gradu Ninu u novome vijeku i to s obzirom na posjedovna prava i raspolaganje nekretninama koje nalazimo u dokumentima u zbirci građe *Knjige Nina (I libri di Nona)* koja se čuva u Državnome arhivu u Zadru, a sadrži podatke o političkoj, crkvenoj i pravnoj povijesti Nina u novome vijeku. Vremenski okvir koji je uzet u razmatranje je XVII. stoljeće, odnosno razdoblje od kraja Ciparskog rata 1573. godine do 1672. godine,

tijekom kojeg su nastali dokumenti iz navedenog izvora koje smo koristili u ovom radu. Promatrano razdoblje je vrijeme učestalih ratova između Osmanlija i Mlečana u kojima je Nin bio izložen razaranju, ali je, upornošću komunalnih vlasti u Ninu, unatoč tome nastojao živjeti i razvijati svoj svakodnevni život. Domaća historiografija se nije bavila istraživanjem povijesti žena u Ninu u novome vijeku i zbog toga ne postoje objavljeni radovi o tome. Dosadašnje spoznaje o povijesti Nina možemo naći u prikazima povijesti Zadra i sjeverne Dalmacije za navedeni period,¹ te u nekoliko znanstvenih radova koji konkretno govore o Ninu u novome vijeku. No, i oni većinom govore o političkoj i ratnoj situaciji toga vremena i povijesti Crkve, a manje prikazuju svakodnevni život stanovnika Nina u tom razdoblju.²

- 1 Riječ je o objavljenim radovima u kojima se Nin spominje u kontekstu zadarske ili cjelovite dalmatinske prošlosti u razdoblju ranoga novog vijeka. Neka od tih djela su: Gligor Stanojević, *Dalmacija u doba Morejskog rata (1684.-1699.)*, Beograd 1962; Isti, *Senjski uskoci*, Beograd 1973; Sead M. Traljić, *Tursko-mletačke granice u Dalmaciji u XVI. i XVII. stoljeću*, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 20, Zadar 1974, str. 447-458; Boško Desnica, *Istorija kotarskih uskoka 1646.-1684.*, sv. 1, Beograd 1950; T. Raukar, I. Petricioli, F. Švelec, Š. Peričić, *Zadar pod mletačkom upravom: 1409-1797*, *Prošlost Zadra*, knj. III, Zadar 1987; Tea Mayhew, *Dalmatia between Ottoman and Venetian Rule. Contado di Zara 1645.-1718.*, Rim 2008; Ivan Pederin, *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409.-1797.)*, Dubrovnik 1990; Grga Novak, *Prošlost Dalmacije*, Split 2004; Ivan Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. II, Benediktinci u Dalmaciji, Split 1969; *Dominkanci u Hrvatskoj*, Katalog izložbe u Galeriji Klovičevi dvori u Zagrebu od 20. prosinca 2007. do 30. ožujka 2008, Zagreb 2011; Ivan Strohal, *Statuti primorskih gradova i općina – bibliografski nacrt*, Zagreb 1911; Jelena Kolumbić, Grbovi zadarskih plemićkih obitelji, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 47, Zadar 2005, str. 27-98; Mithad Kozličić, *Kartografski spomenici hrvatskoga Jadrana. Izbor karata, planova i veduta do kraja 17. stoljeća*, Zagreb 1995; Šime Peričić, *Stare mlinice zadarskog kraja, Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 39, Zadar 1997, str. 141-165; Isti, *Prilog upoznavanju pomorsko-trgovinskih veza Dalmacije i Istre u XVII. i XVIII. stoljeću*, *Vjesnik Istarskog arhiva*, sv. 2/3, Zagreb 1992-1993, str. 65-81; Marija Zaninović-Rumora, *Stare mjere za površinu u sjevernoj Dalmaciji*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 35, Zadar 1993, str. 121-135.
- 2 U *Radovima Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 16-17, Zadar 1969, objavljeno je nekoliko radova o Ninu za razdoblje novoga vijeka: Maja Novak-Sambrailo, *Političko-upravni položaj Nina u doba Mletačke Republike* (str. 157-188); Ivo Petricioli, *Osvrt na ninske građevine i umjetničke spomenike srednjega i novoga vijeka* (str. 299-353); Vladislav Brajković, *Odredba prava mora i ribolova u Statutu Lige kotara Ninskog* (str. 479-484); Josip Kolanović, *Zbornik ninskih isprava od XIII do XVII stoljeća* (str. 485-548); Seid M. Traljić, *Nin pod udarom tursko-mletačkih ratova* (str. 529-548); Filip Amos Rube, *Ninske crkve u dokumentima iz godine 1575. i 1603.* (str. 549-596); Roman Jelić, *Ninjani u zadarskim crkvenim maticama XVI. i XVII. stoljeća* (str. 597-614). O svakodnevnom životu Ninjana koji su se u razdoblju novoga vijeka preselili u Mletke, bilo radi zaposlenja i potrage za boljim životom ili radi daljnjeg školovanja, na temelju podataka dobivenih iz izvornih dokumenata pohranjenih u venecijanskom arhivu Archivio di Stato di Venezia govori Lovorka Čoralić u radu: *Ninska prekojadranska iseljavanja (XV.-XVII. st.)*, u: *Na pragovima Nina (Ad limina Aenona)*, Nin 2002, str. 47-187. Također, L. Čoralić objavila je i nekoliko radova o crkvenoj povijesti u Ninu u ranomodernom razdoblju. *Usp. Ista, Prilozi za poznavanje života ninskih biskupa Horacija Belottia (1592.-1602.) i Blaža Mandevija (1602.-1624.)*, *Croatica Christiana Periodica*, god. 16, br. 30, Zagreb 1992, str. 95-103;

Kako je, slijedom toga, gotovo nemoguće u objavljenoj literaturi i izvorima pronaći podatke koji bi govorili o povijesti svakodnevnog života žene u Ninu u navedenom razdoblju, potrebno je osloniti se na arhivska istraživanja i takve podatke tražiti u neobjavljenim dokumentima koji govore o Ninu u novome vijeku.

U tom kontekstu vrijedan izvor predstavlja spomenuta zbirka *Knjige Nina (I libri di Nona)* koja sadrži, između ostalog, inventare o vlasništvu nad zemljom, od kojih su neke dale sastaviti žene ninske komune. Dokumente u njemu sastavili su notari koji su u Zadru sve do pada Mletačke Republike 1797. godine u ime mletačke vlasti (dužda i senata) vršili pravnu i javnobilježničku službu za cijelo područje Mletačke Dalmacije. Tom području pripadao je i Nin u XVII. stoljeću, tako da su svi ugovori i oporuke koje su dali sastaviti stanovnici ninske komune i ninskog kotara morali biti zapisani od strane tih notara i ovjereni njihovim znakovima i potpisima.³ Kao i svaki dokument sastavljen u javnobilježničkoj kancelariji u Zadru, tako su i ovi u spisu *Knjige Nina* od iznimne važnosti za istraživanje ekonomskih prilika i materijalnog života u dalmatinskim komunama, kakav je bio Nin u novome vijeku. Međutim, posebnost ovog izvora je što on sadrži prijepis originalnih zbirki dokumenata *Spisi općine Nin (1244.-1811.)* koji su se sastojali od osam svezaka, ali se nisu očuvali u originalu već u prijepisu načinjenom oko 1770. godine kada je gradska uprava povjerila zadarskome bilježniku Petru Ferrari Cupilliju izradu kopija dokumenata koji se odnose na povijest Nina, čiji je naslov *I libri di Nona* ili *Knjige Nina*. Zatim je 1895. godine, za vrijeme druge austrijske vlasti u Dalmaciji, napravljena detaljna analiza i restauracija građe zadarskog arhiva. Cilj je austrijskog namjesništva bio da taj arhiv pretvori u jaki istraživački centar za proučavanje povijesti istočnojadranske obale, a prvi korak prema tom cilju bilo je sređivanje arhivske građe i to u vidu sastavljanja indeksa i restauracije oštećene pismohrane. Zbirka građe *Knjige Nina* danas se čuva u Državnome arhivu u Zadru i vodi pod grupom starih arhiva

Prilog životopisu ninskog biskupa Franje Grassija (1667.–1677.), *Croatica Christiana Periodica*, god. 19, br. 35, Zagreb 1995, str. 111-121; Prilog životopisu ninskog biskupa Šimuna Divnića (1646.–1649.), *Croatica Christiana Periodica*, god. 25, br. 47, Zagreb 2001, str. 265-270; Prilog životopisu zadarskog nadbiskupa Ivana Evangelista Parzaghija (1669.–1688.), *Croatica Christiana Periodica*, god. 31, br. 59, Zagreb 2007, str. 57-66. Za povijest ninskoga plemstva u novome vijeku postoji tek jedan objavljeni rad koji o tome konkretno govori: Jelena Kolumbić, Ninsko plemstvo u XVII. i XVIII. st., *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 48, Zadar 2006, str. 413-437, dok više podataka o plemićkoj obitelji Cassio (Kašić) u Ninu u promatranom razdoblju nalazimo u radu Maje Katušić i Ivana Majnarića, *Dopo la morte dell quondam signor Giouanni Casio dottor... Inventar ninskog plemića Ivana Kašića s kraja 17. stoljeća, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 29, Zagreb 2011, str. 219-271. Općenite podatke o gospodarskim uvjetima u Ninu u XVII. stoljeću s obzirom na geostrateški položaj iznio je Damir Magaš u knjizi *Povijesno-zemljopisne osnove razvoja Nina i problem njegove suvremene valorizacije*, Zadar 1995, str. 82-109.

3 Detaljnije o ustroju, značenju i funkcioniranju zadarskog notarijata u razdoblju srednjega vijeka, kada je notarijat i nastao, pisala je Branka Grbavac u doktorskoj disertaciji *Notarijat na istočnojadranskoj obali od druge polovine 12. do kraja 14. stoljeća*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2010.

dalmatinskih gradova, koja ujedno predstavlja jednu od najbogatijih i najdragocjenijih zbirki izvora tog arhiva.⁴ Spomenuta zbirka je imala jedanaest knjiga, ali prve dvije knjige nisu sačuvane, već one od treće do jedanaeste, s time da se u trećoj knjizi nalaze dokumenti za razdoblje od 1782-1800. godine koji izlaze iz okvira perioda kojim se ovaj rad bavi, zbog čega podaci u dokumentima iz te knjige nisu za ovaj rad niti uzeti u razmatranje. Međutim, godine koje obuhvaća treća knjiga ujedno pokazuju da knjige u tom izvoru ne prate kronološki slijed. Ipak, svi dokumenti u prijepisu, odnosno u *Knjigama Nina*, dobro su očuvani, a tek manji broj listova je teško čitljiv. Zapisani su na talijanskom jeziku i mletačkim dijalektom, s ponegdje ubačenim latinskim riječima.

U ovom će se radu podaci o pravnom položaju ninskih žena u novome vijeku, dobiveni analizom podataka sačuvanih u *Knjigama Nina*, usporediti sa zakonskim odredbama koja su vrijedila za ta pitanja. Naime, pravne odnose u dalmatinskim komunama u to vrijeme regulirali su statuti – zbirke pravnih odredbi o političkom, društvenom i kulturnom životu stanovnika pojedine komune. Iako ti statuti nisu nastali u novome, već u srednjem vijeku, oni su formalno i pravno u dalmatinskim gradovima bili važeći sve do propasti Mletačke Republike 1797. godine. Štoviše, većina dalmatinskih statuta bila je u ranomodernom razdoblju tiskana. Osim toga, tijekom ranog novog vijeka dodavane su im i neke nove odredbe, tzv. reformacije, koje nam također pružaju određeni uvid u svakodnevni život komuna u Dalmaciji u XVII. stoljeću. Grad Nin nije imao svoj statut koji bi na jednome mjestu regulirao obiteljsko, građansko ili kazneno pravo u ovome gradu, ali to, budući da se radilo o maloj komuni, nije bilo ništa neobično na prostoru Mletačke Dalmacije. Iako su male komune na istočnojadranskoj obali, poput velikih, samostalno funkcionirale, imale Veliko vijeće kao izvršni organ i strukturu crkvene vlasti, one su umjesto statuta imale zbirke privilegija i pojedine odredbe koje su regulirale određena pojedinačna pitanja, a za pretpostaviti je da je njihovo pravno uređenje odgovaralo statutarnim odredbama većih dalmatinskih komuna. Tako je, u našem slučaju, pravno uređenje Nina i njegova teritorija svakako moglo biti pod utjecajem susjednih dalmatinskih statuta: Zadarskog, Šibenskog, Trogirskog i Splitskog.⁵

Ono što za Nin postoji u vezi pravnih odredbi naslijeđenih iz srednjovjekovnog razdoblja su dva relativno kratka pravna dokumenta kaznenog i običajnog prava za teritorij ninskog kotara.

Prvi koji je ukazao na postojanje kaznenog zakonika na području ninskog kotara i iznio svih osamdeset odredbi koje su u njemu zapisane na glagoljici i na hrvatskom jeziku je pravni povjesničar Petar Karlić.⁶ Analizirajući tijek nastanka tog

4 *Kratak historijat i opći inventar Državnog arhiva u Zadru*, Zadar 1955, str. 27-48.

5 Ivan Strohal, *Statuti primorskih gradova i općina – bibliografski nacrt*, Zagreb 1911, str. 119.

6 Petar Karlić, Statut lige kotara Ninskog, *Vjesnik Arheološkog društva u Zagrebu*, sv. XII, Zagreb 1912, str. 287-298; Isti, Otkriće Statuta lige kotara ninskoga, *Mjesečnik Pravnčkog društva*, XXXIX, knj. I, 1913, str. 394-402. Nastavljajući se na Karličeve radove, svoje analize o *Statutu*

zakonika Karlić je naveo da je on prvi put nastao 1103. godine, ali da se tijekom mletačko-osmanlijskih ratova u XIV. stoljeću zagubio, zbog čega je, po dopuštenju ninskoga kneza, opet bio sastavljen 11. listopada 1305. godine pod nazivom *Libar od kaštiga i pokajanja za pomanjkanja*, te da su ovu redakciju kaznenog zakona ninski knez, kapetani i suci potvrdili 9. studenoga 1306. godine. Karlić također navodi da je u vrijeme početka mletačke vlasti u Dalmaciji u XV. stoljeću došlo do redakcije starih statuta, pa tako i ovog pravnog dokumenta iz 1305. godine, te da je kazneni zakon doživio promjene uglavnom u propisima o globama koje su morale biti unesene po zahtjevu tadašnje nove mletačke vlasti u Dalmaciji, a redaktori, odnosno prepisivači prilagodili su jezik svom vremenu kako bi ga učinili razumljivijim tadašnjem društvu. Suprotno od toga, Đuro Ljubić smatra da *Statut lige kotara ninskog* nikako nije mogao nastati 1103. godine, već u XV. stoljeću kada su se formirale lige (udruženja sela kotara) u sjevernoj Dalmaciji i imale svoje statute (poput statuta lige zadarskog kotara).⁷ Dokument je konačno potvrđen, ili kodificiran, 1. siječnja 1474. godine od strane mletačkog providura Michiela Michelia. Nažalost, nije se sačuvao u originalu, već u prijepisu koji je 1744. godine načinio ninski arhidakon i vicežupnik Ivan Vlatković iz Novigrada u sjevernoj Dalmaciji, koji je, po nalogu ninskoga biskupa, obavljao saslušanja svjedoka kod počinjenih kriminalnih radnji na području svoje župe, što ga je vjerojatno potaknulo da prepíše ovaj ninski kazneni zakon čijih se odredbi morao pridržavati pri provođenju kaznenih istraga. Odredbe

lige kotara ninskog objavili su sljedeći pravni povjesničari: Vladimir Mažuranić, Prinosi za hrvatsko pravno-povijesni rječnik, *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu*, sv. I (A–O), sv. II (P–Ž), Zagreb 1908-1922; Vladislav Brajković u radu Odredbe prava mora i ribolova u Statutu Lige kotara ninskog, *Radovi Instituta JAZU*, sv. 16. i 17, Zadar 1969, str. 479-484, koji je već ovdje prikazan, pod objavljenom literaturom; Ivan Strohal, Opet jedan hrvatskim jezikom pisani statut, *Mjesečnik pravničkog društva u Zagrebu*, god. XXXIX, knj. I, Zagreb 1913, str. 347-352; Isti, Još dvi tri o Statutu Lige kotara ninskog, *Mjesečnik pravničkog društva u Zagrebu*, god. XXXIX, knj. II, Zagreb 1914, str. 934-938; Isti, *Pravna povijest dalmatinskih gradova*, I. dio, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Zagreb 1913, str. 221-225; Karel Kadlec, Petar Karlić, Statut Lige kotara Ninskoga (otisak iz *Vjesnika Hrvatskog arheološkog društva*, nova serija, sv. XII., Zagreb 1912.), *Mjesečnik pravničkog društva*, god. XXXIX, knj. II, Zagreb 1914; Đuro Ljubić, Lige i posobe u starom hrvatskom pravu i njihov odnos prema Poljičkom statutu, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti razreda historičko-filologičkoga i filozofičko-juridičkoga*, knj. 240, Zagreb 1931, str. 1-104; Lucijan Kos, Naši prvi kazneno-pravni propisi o zaštiti plovidbe i ribolova na Jadranu, *Zadarska revija*, br. 4, Zadar 1952, str. 23-27; Ivan Grgić, O ligama i posobama. Nekoliko priloga za njihovo proučavanje, *Zadarska revija*, br. 1, god. III, Zadar 1954, str. 1-15; Nikola Čolak, Naše ribarstvo od pada Mletačke Republike, *Pomorski zbornik*, sv. II, Zagreb 1962, str. 393-424; Branko Brkić, Libar od kaštiga i pokaranja za pomanjkanja, *Zadarska smotra*, 1-4, Zadar 2004, str. 11-33; Željko Horvatić, *Novo hrvatsko kazneno pravo*, Zagreb 1997; Ljudevit pl. Thalloczy, Hrvatsko običajno pravo od godine 1551. i 1553., *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, XVIII, Sarajevo 1906, str. 17-36.

- 7 Prije XV. stoljeća nisu u gradskim distriktima postojale nikakve lige. Privilegij izdan gradu Ninu 1205. godine, u kojem se detaljno određuju granice ninskog gradskog distrikta, nigdje ne spominje posebno udruženje stanovništva tog distrikta. Đuro Ljubić, *Lige i posobe u starom hrvatskom pravu*, Zagreb 1931, str. 60.

u njemu odnose se na različite prijestupe, poput krađe domaćih životinja i plodova u poljodjelstvu, brodova i opreme za brodove, odjeće i nakita iz kuća te silovanja. Ponegdje su kazne određene u naravi, a ponegdje u novcu (lira ili groš). U njemu ne nalazimo zakone koji reguliraju kazne za prijestupe kod nepravovaljanog sklapanja kupoprodajnih ugovora, već samo kazne koje vrijeđe za nepoštivanje prava nad vlasništvom nekretnina koje je propisano za članove lige ninskoga kotara (predstavnici pojedinih sela (villa) na teritoriju ninskoga distrikta).⁸

Drugo pravno vrelo za područje ninskoga kotara je tzv. *Novigradski zbornik*. U njemu je, na hrvatskom jeziku u XV. stoljeću, zapisano običajno pravo koje je i u razdoblju novoga vijeka vrijedilo na teritoriju od Nina do Knina, a pronađen je u dva rukopisa u privatnom arhivu obitelji Vlatković u Novigradu, zbog čega se u pravnoj literaturi i naziva *Novigradskim zbornikom*.⁹ Tijekom tog stoljeća je kodeks preveden na talijanski jezik, a njegov se izvorni hrvatski tekst izgubio. Na temelju talijanskog prijevoda napravljen je opet hrvatski prijevod.¹⁰ *Novigradski zbornik* podijeljen je na jedanaest glava u kojima se govori o obiteljskom pravu, odnosu između

- 8 Liga je savez više posoba (sela), a posoba je skup kućnih starješina samog jednog sela, koji su se s vremena na vrijeme sastajali radi izbora sudaca i ostalih seoskih dužnosnika, a raspravljali su o lokalnim, seoskim temama i problemima kao što je imenovanje predstavnika radi zastupanja kolektivnih interesa sela pred vlastima i sudovima, raspodjela radnih i novčanih davanja za potrebe sela, zaštita od kriminalnih radnji itd. Ivan Grgić, O ligama i posobama. Nekoliko priloga za njihovo proučavanje, *Zadarska revija*, god. III, br. 1, Zadar 1954, str. 1. O ligama kao institucijama koje su temeljile svoje djelovanje i zakone na običajnom pravu iz vremena prije mletačke vladavine i odražavale interese seoskog stanovništva prije i nakon uspostave mletačke vlasti u Dalmaciji pisao je Tomislav Raukar u knjizi *Seljak i plemić hrvatskog srednjovjekovlja*, Zagreb 2002, str. 22.
- 9 O *Novigradskom zborniku* je do sada objavljeno mnogo znanstvenih članaka. S obzirom u koji vremenski period smještaju taj dokument, ti se radovi mogu podijeliti na one koji ga datiraju u XVI. stoljeće i one koji ga smještaju u XV. stoljeće, što je, po mome mišljenju, ispravno. U prvu skupinu ulaze: Ivan Strohal, *Statuti primorskih gradova i općina – bibliografski nacrt*, Zagreb 1911; Ljudevit pl. Thallóczy, *Hrvatsko običajno pravo od godine 1551. i 1553.*, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, XVIII, Sarajevo 1906, str. 17-36; Ivan Grgić, Pabirci po dalmatinskoj agrarnoj historiji. O jednoj staroj feudalnoj agrarnoj instituciji, *Zadarska revija*, br. III, Zadar 1954, str. 124-133; Josip Kolanović, *Hrvatsko običajno pravo prema ispravama XIV. i XV. stoljeća*, *Arhivski vjesnik*, god. 36, 1993, str. 85-98; Lujo Margetić, *Hrvatsko srednjovjekovno obiteljsko i nasljedno pravo*, Zagreb 1996, str. 8. Damir Karbić u radu *Hrvatski plemićki rod i običajno pravo*, *Zbornik Odsjeka za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu*, sv. 16, Zagreb 1998, str. 73-117, zaobilazi dataciju. U drugu skupinu radova ulaze: Nikola Jakšić, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, Split 2000, str. 170-180; Mladen Ančić, *Vrijeme i okolnosti postanka Novigradskog zbornika*, *Povijesni prilozi*, sv. 25, Zagreb 2003, str. 133-160.
- 10 U XV. stoljeću se tekst tog zbornika na talijanskom jeziku dalmatinsko-mletačkog narječja, koji je u XV. stoljeću načinio Joannes de Morea u dva primjera, nalazio u službenim spisima generalnih providura za Dalmaciju. Jedan sačuvani rukopis tog običajnog prava se danas nalazi u biblioteci Male braće u Dubrovniku, pod signaturom 964, a drugi u pismohrani obitelji Fanfogna u Trogiru. Ivan Strohal, nav. dj., str. 121. Na temelju talijanskog rukopisa u Fanfognoj biblioteci u Trogiru načinio je hrvatski prijevod Ljudevit pl. Thallóczy 1906. godine u *Glasniku Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, XVIII, Sarajevo 1906, str. 17-36, u članku *Hrvatsko običajno pravo od godine 1551. i 1553.* Thallóczy je u članku iznio originalan talijanski tekst uz prijevod na hrvatski jezik.

gospodara (*patronus*) i kolona (*colonus*), o pravu na pašnjake, lovačkom pravu, pravu nadzora nad obradivim poljima, obrađivanju vinograda, prodaji posjeda, određivanju granica zemljišnih čestica, zajedničkom poslovanju (*cooperatio*), nalazima i o naknadi štete. U njemu se o ženama govori u vezi miraza i nasljeđivanja. Kćeri nisu imale pravo naslijediti zemlju, već je ona pripadala samo sinovima. No, braća su im morala osigurati odjeću te im, ako se udaju, dati pristojne haljine, a ako se ne žele udati već služiti Bogu braća su ih morala uzdržavati i odijevati.¹¹ Isto tako, u slučaju smrti plemića glave obitelji, njegova neudana kćer ima pravo uživati posjed i smije ga, po potrebi, prodati. Udana kćer nema pravo uživanja posjeda, već braća koja u okolici tog posjeda stanuju. Ako, pak, nema sinova tada zemlja prelazi u ruke onoga kome je oporučno ostavljena.¹² Prema *Novigradskom zborniku*, udovici koja se ne bi htjela ponovno udati, obitelj je pokojnog muža mogla, uz miraz koji joj je morala vratiti, dati i dio koji je pripadao njezinom mužu. Međutim, u slučaju da se htjela preudati, dobivala je natrag samo svoj miraz. Nadalje, ako udovica ima maloljetnu djecu, obitelj umrlog muža je dužna brinuti se o toj djeci do njihove punoljetnosti, do šesnaeste godine života.¹³ Također, navodi se da se ženskoj osobi ne smije izreći kazna ili tražiti od žene zakletvu pred zakonom za vrijeme trudnoće nego treba pričekati „da se oslobodi bremena“.¹⁴ *Novigradski zbornik* sadrži odredbu po kojoj bismo mogli odrediti kada neka osoba na području ninskoga kotara postaje punoljetnom, a kada stječe pravo samostalno odgovarati pred zakonom. Naime, odredba koja govori da muška osoba koja prati pastira mora biti starija od 16 godina, a ženska od 12 godina, zapravo pokazuje s kojom su navršenom godinom muškarci, a s kojom žene postizale zakonsku dob.¹⁵ Po ovoj odredbi se može pretpostaviti da su ženske osobe na području ninskog kotara mogle pred zakonom odgovarati od navršene dvanaeste godine života. Slične odredbe nalazimo i u susjednim dalmatinskim komunalnim statutima prema kojima su žene u dobi od 12 do 16 godina starosti postajale punoljetne. Spomenuta dob ujedno je kanonska dob za punoljetnost, pa to preuzima većina statuta na istočnojadranskoj obali. Naprimjer, punoljetnost ženskih osoba prema Zadarskom statutu bila je određena sa 15 godina,¹⁶ u Splitskome statutu je nastupanje punoljetnosti za žene bilo određeno u rasponu od 12 do 14 godine života,¹⁷ a po Šibenskom statutu od 14 do 16 godine starosti.¹⁸ To je za gradove Zadar, Split i Šibenik u novome vijeku vrijedilo jednako kao i za njihova distriktualna područja. Slijedom toga, ali i na temelju spomenute odredbe iz *Novigradskog*

11 Isti, str. 24.

12 Isti, str. 24.

13 Isti, str. 33.

14 Isti, str. 33.

15 Isti, str. 33.

16 *Zadarski statut: sa svim reformacijama, odnosno, novim uredbama donesenima do godine 1563.*, priredili Josip Kolanović i Mate Križman, Zadar 1997, knj. 3, gl. 92, str. 337.

17 *Statut grada Splita: splitsko srednjovjekovno pravo*, ur. Antun Cvitanić, Split 1998, knj. II, str. 102.

18 *Knjiga statuta, zakona i reformacija grada Šibenika iz 1608. godine*, Šibenik 1982, gl. II, str. 61.

zbornika prema kojoj žene odgovaraju pred zakonom sa navršenih 12 godina, mogli bismo pretpostaviti da su i žene u Ninu i njegovom kotaru, po uzoru na ove susjedne komune, mogle postati punoljetne otprilike u isto vrijeme kad i u ostalim dijelovima Mletačke Dalmacije.

U oba prikazana pravna zbornika ne nalazimo podatke o upravljanju žena nad zemljom, kao niti o pravnim postupcima koji su vrijedili za žene prilikom sklapanja zemljišnih kupoprodajnih ugovora i izjava o njezinom vlasništvu nad zemljom, izuzev unaprijed rečene odredbe o neudanoj kćeri koja može uživati posjed ako nema braće. To je razlog zašto se, za bolje razumijevanje pravnog položaja žene kod sastavljanja kupoprodajnih i inventarnih dokumenata u spisima *Knjige Nina*, u ovom radu koriste odredbe koje o tome govore u statutima susjednih velikih priobalnih dalmatinskih komuna, prije svega najbližeg Zadra, a zatim Splita, Šibenika i Trogira.

Posjedovna prava i poslovna sposobnost žene u Ninu u XVII. stoljeću – analiza ugovorâ iz izvora *Knjige Nina*

Pored prava na političku angažiranost u komuni, položaj posjeda i privredne mogućnosti, koje su se na njima mogle ostvarivati, određivali su društveni status i financijsku moć obitelji u dalmatinskim komunama novog vijeka, pa tako i obitelji u Ninu.¹⁹ Još je od kasnosrednjovjekovnog razdoblja ugled komunalne dalmatinske obitelji osiguravao patrimonij koji čine: zemlja, kuće i druge nekretnine.²⁰ Podaci u vrelima korištenim u ovom radu pokazuju da su se žene u Ninu, kupnjom, prodajom ili tek izjavom o vlasništvu nad nekom zemljom, brinule za društveni ugled i ekonomski status obitelji iz koje su potjecale ili one kojoj su pripadale ulaskom u brak.

Žene su, iako su u razdoblju novoga vijeka mogle u praksi gotovo ravnopravno s muškarcima sudjelovati u tržišnom životu, ipak prema odredbama statuta imale donekle ograničenu poslovnu sposobnost. To se prije svega može vidjeti u odredbama koje su regulirale način na koji su žene mogle sastaviti kupoprodajne ugovore ili dokumente u kojima izjavljuju svoje vlasništvo nad nekom česticom. Naime, te su dokumente žene, jednako kao i muškarci, nakon što su ih dale sastaviti, ovjeravale potpisom i znakom od strane notara u Zadru.²¹ No, one su, osim toga, do XIV. stoljeća pri sklapanju poslova trebale suglasnost muža, a od tada, budući da u to

19 Maja Novak-Sambrailo, Plemići, građani i pučani u Zadru (XV.–XVII. st.), *Radovi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 19, Zadar 1972, str. 167-186.

20 Zdenka Janeković-Römer, *Rod i grad. Dubrovačka obitelj od XIII. do XV. stoljeća*, Dubrovnik 1994, str. 26, 50-51.

21 Po Zadarskome statutu o svakoj prodaji vinograda, kuće i bilo kakva posjeda u vrijednosti od 10 libara i više ima se sastaviti javna isprava, rukom zadarskog bilježnika, jer u protivnom prodaja nije valjana. *Zadarski statut*, knj. III, gl. 24, str. 271, gl. 27, str. 275; Ivan Strohal, nav. dj., str. 27; Ivan Beuc, Statut zadarske komune iz 1305., *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, sv. II, Rijeka 1953-1957, str. 580.

vrijeme dolazi do veće uloge komunalnih vlasti u gospodarskim odnosima, moraju imati i odobrenje predstavnika lokalne uprave.²² Takvo pravilo nalazimo i u Trogirskom statutu koji kaže da udana žena ne može ni po vlastitoj volji ni uz odobrenje ili suglasnost muža pokretnine i nekretnine iz svog miraza prodati, darovati, obvezati niti na bilo koji drugi način otuđiti za muževa života, osim što ih uz odobrenje trogirskoga kneza i kurije može prodati.²³ Šibenski statut o tome kaže da žena može u slučaju očite nužde muža prodati svoja dobra uz odobrenje kneza i kurije,²⁴ dok se u Splitskom statutu definira u kojim slučajevima žena, uz odobrenje potestata ili kurije, smije prodati svoju nekretninu, a to su veliko siromaštvo obitelji, otkup iz zarobljeništva člana uže obitelji, plaćanje naknade za zatvorenog člana uže obitelji kojemu zbog počinjenog krivičnog djela prijeti smrt, i davanje miraza kćeri ako to ne može učiniti otac.²⁵ U zbirci *Knjige Nina* među ugovorima nalazimo jedan u kojem se izričito navodi da ženu prilikom sastavljanja takvog pravnog čina zastupa, pored zadarskog notara, i ninski knez kao predstavnik vlasti ninske komune. Riječ je o dokumentu od 9. srpnja 1630. godine u kojemu se spominje da grad Nin i notar Zuane Brajičić zastupaju ženu Stefana Masteia iz Zadra prilikom njezine prodaje zemljišnog posjeda od 2 gonjaja u Privlaci i Ninu kupcu Anzolu Gueriniju, stanovniku Nina (*habitatores Nonae*). Ime predstavnika grada Nina nije u tom dokumentu spomenuto, ali činjenica da se spominje prisustvo predstavnika komune Nina potvrđuje da je komuna grada Nina mogla zastupati i odgovarati za pravnu sposobnost žene u Ninu u novome vijeku.²⁶

Uzmemo li u obzir odredbe iz Zadarskog statuta, kao pravnog okvira obližnje velike zadarske komune, te podatke sadržane u zbirci *Knjige Nina*, možemo otprilike saznati na koje su načine žene u Ninu tijekom XVII. stoljeća mogle steći zemlju nad kojom u dokumentima tog spisa izjavljuju vlasništvo i raspolazu njome (kupuju ili prodaju).

Prvo, žene u Ninu zemlju su mogle naslijediti od *oca*, i to pri diobi zemlje i ako otac nije ostavio oporuku. Otac obitelji je zemlju dijelio u nasljedstvo sinovima i to prije diobe nije smio sinovima dati više od 10% dobara, odnosno dijela što bi od očevih dobara po pravu pripadalo drugim sinovima. Ako, pak, ne bi imao muške djece, nego samo žensku djecu, vrijedilo je to isto za kćer. U protivnom se dioba smatrala nevažećom.²⁷ U slučaju nepostojanja oporuke sinovi nasljeđuju nepokretnu imovinu, a kćeri pokretna dobra u visini „dostojnog miraza“ (*ad talem dotem, cum qua possit congrue uxorari*). Ako nema dovoljno pokretnina za pristojan iznos

22 Lujo Margetić, *Hrvatsko srednjovjekovno obiteljsko i nasljedno pravo*, Zagreb 1996, str. 181.

23 *Statut grada Trogina*, priredili Marin Berket, Antun Cvitanić, Vedran Gligo, Split 1988, gl. III, str. 23.

24 Šibenski statut, gl. IV, str. 26.

25 *Splitski statut*, gl. III, str. 72.

26 *Knjige Nina*, br. 7, fol. 7.

27 Takvo pravo koje je vrijedilo pri očevu davanju preddijela vrijedilo je i pri majčinom davanju preddijela. *Zadarski statut*, knj. III, gl. 61, str. 309.

miraza, sinovi mogu odlučiti žele li dopuniti sestrin miraz iz pokretnina (*suplere dotem*) i za sebe zadržati sve nekretnine, ili podijeliti sve pokretnine i nekretnine na jednake dijelove sa sestrama.²⁸

Žena je, također, zemlju mogla naslijediti od svog *muža*. Doduše, prema Zadarskom statutu to se moglo dogoditi samo ako u braku muž i žena nisu imali djece, i ako, pored toga, muž nije ostavio oporuku i nema rođaka do četvrtog koljena.²⁹ O zemlji naslijeđenoj od muža moglo bi se raditi i u jednom od ugovora zabilježenih u *Knjigama Nina*. U prodajnom ugovoru od 26. srpnja 1637. godine Margarita, iz obitelji Vitanović, prodaje zemlju od 5 gonjaja u Privlaci Zorziju Bosčiću iz Privlake i Simonu Miliću iz Zadra za koju je njezin muž Simon Vitanović odredio cijenu od 500 lira.³⁰ Kako se u dokumentu ne navodi je li muž još živ, kao niti kada je on i u kojem ranijem dokumentu odredio cijenu tog zemljišta, spomenuta je Margarita, udana u patricijsku obitelj Vitanovich, ovdje vjerojatno u statusu udovice i moguće je da je mogla prodati rečenu zemlju ako je muž umro bez oporuke, a nije imao rođaka do četvrtog koljena koji bi je zakonski dobio u nasljedstvo. Inače nam kupoprodajni i inventarni dokumenti u zbirci *Knjige Nina* nažalost ne sadrže u sebi podatke koji bi potvrđivali da je zemlja, s kojom žena trguje ili koja predstavlja njezinu imovinu, naslijeđena od muža ili od oca, no vjerojatno se u još nekim primjerima radilo o tako stečenoj zemlji.

Drugi način na koji je žena u Ninu u novome vijeku mogla steći vlasništvo nad nekom zemljom je *putem miraza* koji je dobivala od svoje obitelji ili od *druge vrste darovanja*.³¹ Statuti dalmatinskih gradova su posebnim odredbama regulirali pitanje miraza te su određivali da žena prilikom sklapanja braka mora dobiti od svoje obitelji miraz koji se može sastojati od pokretnih i nepokretnih dobara, a on je bitan za njezinu sigurnost u slučaju da obitelj zapadne u težak ekonomski položaj. U statutarnim odredbama se izričito navodi da komunalne vlasti strogo određuju da je za ženu dobro i od koristi da ima miraz, tj. da u brak donese pokretna i nepokretna dobra kako bi imala s nečim raspolagati u slučaju da je u životu zadesi siromaštvo ili da ga može dati u nasljedstvo svojoj djeci.³² Pravne odredbe ovih komunalnih statuta govore da žena svoju zemlju iz miraza može dati mužu na korištenje, ali

28 Lujo Margetić, nav. dj., str. 225.

29 Isto tako, ako žena nije sastavila oporuku nakon smrti, i nije imala djece i rodake do četvrtog koljena, njezinu je zemlju mogao naslijediti muž. Zadarski statut, knj. III, gl. 135, str. 381.

30 *Knjige Nina*, br. 1, fol. 1, dok. 1.

31 Miraz je u dalmatinskim komunama predstavljao skup dobara koje bi žena ili netko drugi za nju dao mužu prilikom ulaska u brak (*matrimonium*). Prema srednjovjekovnom statutarnom pravu, koje se naslijedilo u novome vijeku, miraz je bio obavezan prilikom sklapanja braka i predstavljao je temelj za stvaranje imovinskih odnosa u braku. Zdenka Janeković-Römer, nav. dj., str. 74.

32 O pitanju miraza na području Zadra u razdoblju srednjeg vijeka prema pravnim odredbama Zadarskog statuta, koji je vrijedio i u razdoblju novoga vijeka, vidi: Božena Glavan, Miraz u Zadru u XIV. stoljeću, *Historijski zbornik*, god. LXI, br. 2, Zagreb 2008, str. 119-132.

muž nema pravo tu zemlju prodati.³³ Po Zadarskome statutu muž ne može otuđiti stvari iz miraza, čak ni u slučaju kad bi žena tome dala svoju suglasnost, već samo uz suglasnost Velikog vijeća zadarske komune (*de uoluntate maiores consilij communis Jadrae*).³⁴ Općenito, statuti dalmatinskih komuna propisuju da je jedino vlasništvo žene tijekom njezinog života i jedino s čime može raspolagati nakon muževljeve smrti njezin miraz.³⁵ Dalmatinski statuti govore i o slučajevima kada je nekretnina dio miraza i kad bi s njom žena htjela raspolagati na način da je proda ili da je da u najam. Žene su na zadarskom području, a to znači i u Ninu, mogle djelovati samostalno u vezi stvari iz miraza. U zbirci *Knjige Nina* ne nalazimo niti jedan ugovor koji bi otkrivao da se u kupoprodajnom procesu radi o zemlji koja je ženin miraz, ili da žena prilikom izjave vlasništva nad nekom zemljom posebno naglašava da je riječ o nekretnini koju je kao miraz dobila od svojih roditelja. Imamo tek jedan primjer u kojem se navodi da roditelj kupuje zemlju za kćer. Riječ je o dokumentu od 22. lipnja 1636. godine u kojem T. Anzolo Guerini izjavljuje da kupuje za kćer Helenu, ženu Jerolima Grdovića, zemlju u Privlaci, u vrijednosti od 116 lira i u veličini od 4 gonjaja i 200 pertika, od vlasnika Franje Mirovića, stanovnika Privlake.³⁶

Žena je zemlju, osim preko miraza koji su joj osigurali roditelji ili drugog darovanja s njihove strane, mogla dobiti u vlasništvo i kao dar od muža. U zbirci *Knjige Nina* nalazimo jedan takav primjer. Radi se o dokumentu, ovjerenom od notara Francesca Sorinija 11. studenoga 1661. godine, u kojem Mihael Vitanović kupuje od Bartola Vukovića za svoju ženu Luciju, kćerku pok. Lorenza Lotanovića i majke Giulije i maćehe Margerite, zemlju u Privlaci (Belotinac i Papratnic) u veličini od 17 i pol gonjaja.³⁷

Pored oporuka, miraza i darovanja, žena je, također, zemlju mogla steći *poslovanjem*, i to bilo samostalno bilo zajedno s mužem. Žene su često od strane organa vlasti u komuni dobivale potrebno dopuštenje za poslovanje. Uglavnom su razlozi tomu bili ekonomske naravi, kako za financijsku sigurnost obitelji žene, tako i za cjelokupnu gospodarsku sliku komune.³⁸ U dokumentima spomenutog izvora, međutim, nema niti jednog slučaja u kojem se vidi da žena kupuje ili prodaje zemlju skupa s mužem, kao niti jedan primjer koji bi pokazao da u inventarnim dokumentima žena i muž zajedno potvrđuju vlasništvo nad nekom zemljom. Uvijek su žene same akterice takvih ugovora.

Uvidom u kupoprodajne ugovore i inventarne dokumente u zbirci *Knjige Nina* vidi se da je od ukupno 597 dokumenata, koliko ih se nalazi u tom izvoru, tek

33 Lujo Margetić, Neka pitanja starijeg mletačkog porodičnog prava, *Zbornik za povijesne znanosti Filozofskog fakulteta u Rijeci*, br. 9, Rijeka 1988, str. 52.

34 *Zadarski statut*, knj. II, str. 96, str. 340-341.

35 Usp. npr. *Splitski statut*, gl. LXXII, str. 533-535.

36 *Knjige Nina*, br. 7, fol. 9.

37 *Knjige Nina*, br. 7, fol. 7.

38 Sabine Florence Fabijanec, Žensko upravljanje nekretninama u drugoj polovici XIV. stoljeća u Zadru, *Historijski zbornik*, god. LIX, Zagreb 2006, str. 41 i 51.

35 onih koji se odnose na ženino raspolaganje zemljišnom imovinom u Ninu u XVII. stoljeću, konkretno za razdoblje od 1573. do 1672. godine. U nekima od njih nedostaju podaci o notarar koji ga je dao sastaviti, datum, mjesec i godina kad je dokument sastavljen, veličina zemljišta i novčana vrijednost. Također, nedostaju detaljni opisi granica posjeda. Ipak, u njima je sadržana većina korisnih podataka kao što su: imena vlasnica, podaci o smještaju (lokaciji) i veličina posjeda (u nekima od njih), imena kupaca i prodavatelja.

Zemljišni posjedi žena u Ninu u dokumentima zbirke *Knjige Nina* nalaze se unutar teritorija koji je krajem srednjeg vijeka i u novome vijeku predstavljao ninski distrikt, ili kotar, i koji je bio podijeljen na sela (*ville*), a sela na zemljišne čestice sa zasebnim nazivima. Tome svjedoči popis iz prve katastarske knjige za Nin i njegov distrikt iz 1609. godine.³⁹ Granice posjeda u ninskome kotaru određivale su se jednako kao i drugdje u Dalmaciji prema geografskim stranama svijeta i susjednim zemljištima. Naime, ponegdje u dokumentima nalazimo podatke o smještaju zemlje koji je određen u granicama (*confini*) s drugim zemljišnim posjedima i to prema stranama svijeta (*borea, sirocco*). Podaci o veličini zemlje izraženi su u *gonjaju* – mletačkoj mjernoj jedinici za veličinu zemlje koja se tijekom srednjeg i novog vijeka upotrebljavala na sjevernodalmatinskom prostoru. U većini kupoprodajnih ugovora i dokumenata u zbirke *Knjige Nina* u kojima žene ninske komune izjavljuju svoje vlasništvo nad nekom zemljom nalazimo da je veličina te zemlje bila izražena u jedinici gonjaj. Nije, međutim, svugdje na prostoru Mletačke Dalmacije gonjaj imao istu veličinu, tako da je za prostor ninskog distrikta vrijedio „ninski gonjaj“ koji je činilo 225 pertika.⁴⁰

S obzirom da je razdoblje od 1573. do 1672. godine bilo obilježeno čestim ratovima, koji su mogli utjecati na kontinuitet sastavljanja kupoprodajnih ugovora i dokumenata o zemljišnom posjedovanju, pitanje je li veličina posjeda, s kojim su žene trgovale ili bile mu vlasnice, rasla ili padala u tom vremenu možemo pratiti na način da se promatrano razdoblje podijeli na tri perioda.

Prvo razdoblje obuhvaća vrijeme od kraja Ciparskog rata do rušenja grada 1646. godine koje su sproveli Mlečani kako bi ga obranili od osmanlijskog zauzimanja. Iz tog vremena imamo sačuvano deset dokumenata, od toga se njih šest odnosi na izjave žena o vlasništvu nad nekom zemljom. Veličina posjeda o kojima se ovdje radi ide od 2 do 450 gonjaja. Tako naprimjer *Marija* iz patricijske obitelji *Mandevio* u inventarnom dokumentu od 1. srpnja 1597. godine izjavljuje da posjeduje zemlju u selu

39 Znanstvena knjižnica Zadar, *Catastico dei beni comunali di Nona, 1609.*, fol. 22.

40 O gonjaju kao jedinici za veličinu zemljišta na prostoru ninskog kotara u novom vijeku pisala je M. Zaninović-Rumora u radu *Stare mjere za površinu u sjevernoj Dalmaciji, Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. 35, Zadar 1993, str. 121–135. Pertica (hrv. palica) je mjera za dužinu na području Dalmacije, ali različite veličine. Tu mjeru najčešće nalazimo u usporedbi s venecijanskim mjerama za dužinu. Naprimjer, u Zadru je vrijedio sljedeći omjer: 1 pertica = 7 venecijanskih stopa = 2,4313576 metara. Zlatko Herkov, *Prinosi za upoznavanje naših starih mjera za dužinu i površinu*, Zagreb 1974.

Vrsi (*villa Varbe*) u ninske distriktu u veličini od 21 gonjaja,⁴¹ zatim *Magdalena* iz patricijske obitelji *Vitanović* u ugovoru o vlasništvu 26. lipnja 1637. godine potvrđuje da drži posjed od 22 i pol gonjaja također u selu Vrsi u ninske kotaru,⁴² dok *Elena* iz pučanske obitelji *Gergicicha* u dokumentu iz 1630. godine ističe da posjeduje zemlju od 12 gonjaja u ninske distriktu.⁴³ Dokumentima ovog perioda pripadaju i dva s najvećim iznosima gonjaja od svih dokumenata u zbirci *Knjige Nina*. U prvome *Palizza Tirabosco* potvrđuje vlasništvo nad zemljom u mjestu Zloussane od 114 gonjaja (nije navedena datacija dokumenta, ali ga prema mjestu na kojem se nalazi u *Knjigama Nina* možemo smjestiti u razdoblje od 1597. do 1626.),⁴⁴ a u drugome od 21. studenoga 1626. godine *Madalena Vitanović* izjavljuje da je vlasnica 450 gonjaja zemlje u mjestu Novoselci.⁴⁵ Također, u tom periodu, u tri dokumenta, u kojima žene kupuju zemlju, njezina se veličina kreće od 5 do 21 gonjaja (*Madalena de Contra* kupuje 1631. godine zemlju u Ninu u veličini od 12 gonjaja,⁴⁶ zatim *Magdalena Vitanović* kupuje 1637. godine zemlju od 5 gonjaja u Privlaci,⁴⁷ a te iste godine također u Privlaci zemlju kupuje *Marija Surian* u veličini od 21 gonjaja⁴⁸). Od svega dva ugovora o prodaji zemlje u tom razdoblju u jednome žena Stefana Mateisa iz Zadra prodaje zemlju u Privlaci i Ninu u veličini od 2 gonjaja,⁴⁹ a *Madalena Vitanović* zemlju u Privlaci od 4 gonjaja.⁵⁰

Drugo vremensko razdoblje bi obuhvaćalo godine od 1647. do 1671., ali taj bi se vremenski period mogao uzeti samo kao prijelaz između prvog i trećeg, jer za njega u zbirci *Knjige Nina* nije zabilježen niti jedan dokument o kupoprodaji ili izjavi vlasništva žena nad nekom zemljom. Razlog tomu zasigurno može biti potpuna stagnacija društveno-gospodarskog razvoja Nina i njegovog distrikta koja se dogodila nakon rušenja grada u drugoj polovici 1646. godine i zbivanja uslijed Kandijskog rata između mletačkih i osmanlijskih snaga koji je započeo u to vrijeme. Tako zemljišne dokumente opet nalazimo u trećem vremenskom razdoblju koji čini godina 1672. i to njih sedamnaest koji svi datiraju od 1. ožujka 1672. godine i odnose se na izjave žena o vlasništvu nad zemljom. Postavlja se pitanje zašto se u trećem, u odnosu na prva dva vremenska perioda, nalazi veliki broj dokumenata i to isključivo onih u kojima žene izjavljuju vlasništvo nad zemljom i sastavljeni su istog datuma, mjeseca i godine. Naime, za pretpostaviti je da bi razlog tomu mogao biti spomenuti rat, zbog kojeg je bilo otežano putovati stanovnicima Nina i kotara do Zadra u notarijat, a

41 *Knjige Nina*, br. 10, fol. 4a, dok. 55.

42 Isto, br. 10, fol. 10, dok. 1.

43 Isto, br. 10, fol. 12a, dok. 114.

44 Isto, br. 10, fol. 14, dok. 103.

45 Isto, br. 10, fol. 15, dok. 1.

46 Isto, br. 6.

47 Isto, br. 6, fol. 1, dok. 1

48 Isto, br. 6, fol. 4, dok. 84.

49 Isto, br. 7, fol. 7.

50 Isto, br. 10, fol. 1, dok. 1.

pored toga, ninski knez, kao predstavnik grada koji je morao zastupati ženu i biti prisutan s notarom prilikom sastavljanja takve vrste dokumenta, nije bio u gradu već ili u Zadru ili je, zbog nastale situacije, privremeno bio u Veneciji. U tim dokumentima nalazimo da je veličina zemlje mogla biti od 1 do 33 gonjaja. Naprimjer, *Lucija Zoričić* izjavljuje svoje vlasništvo nad zemljom od 1 gonjaja u Ninu,⁵¹ *Tomissa Makasović* nad zemljom od 29 gonjaja u Ninu,⁵² *Telona Hančova* je vlasnica zemlje od 27 gonjaja,⁵³ dok *Mara Tudorova* posjeduje zemlju od 33 gonjaja u Ninu i Privlaci.⁵⁴

Ako usporedimo navedena razdoblja, vidi se da se prosječna veličina parcele, s kojom su žene ninske komune tijekom perioda od 1573. do 1672. godine raspolagale, nije bitno mijenjala. Postoje, doduše, dva primjera iz kojih se vidi da su posjedi, za koje su žene izjavile vlasništvo, iznad prosjeka. Jedan je od 450,⁵⁵ a drugi od 114 gonjaja.⁵⁶ Vlasnica prvog je plemkinja Madalena Vitanović, a drugog pučanka Paliza Tirabosco. Obje zemljišne parcele odnose se na prostor ninskog distrikta. Možda je to razlog velikoj površini zemljišta, jer je okolna zemlja zasigurno bila prostranija negoli zemlja koju su spomenute žene mogle imati unutar grada. Usporedimo li najmanji i najveći iznos veličine zemlje u dokumentima koje analiziramo vidimo da je najmanje zemljište u distriktu imalo 1,5 gonjaj, a u gradu 1 gonjaj, dok je najveća zabilježena površina zemlje u distriktu 450 gonjaja, a u gradu svega 25 gonjaja.

Društveni status žena u Ninu u XVII. stoljeću prema dokumentima u zbirci *Knjige Nina*

U većini dokumenata u zbirci *Knjige Nina* navode se imena i prezimena žena na temelju čega je moguće odrediti njihov društveni položaj u Ninu i njegovom kotaru u novome vijeku. Iz tih se podataka, također, vidi da je društvena slika grada Nina i njegovog distrikta u razdoblju novoga vijeka odgovarala onoj u susjednim dalmatinskim komunama. U gradu Ninu u novome vijeku, kao i u ostalim dalmatinskim komunama koje su imale reguliranu svoju unutarnju autonomiju kroz samostalno funkcioniranje institucija komunalnih vlasti (Veliko vijeće na čelu sa knezom), nalazile su se dvije osnovne društvene skupine. Prva su plemići, koji su imali takav status pravno reguliran od strane Velikog vijeća ninske komune i žive u gradu. Druga društvena skupina su pučani, koji žive u gradu, ali nemaju pravo sudjelovati u političkom životu komune, već se bave trgovinom, obrtima i drugim ekonomskim djelatnostima. Plemići i pučani imaju u vlasništvu zemlju izvan grada, u ninskome

51 Isto, br. 9, fol. 5a, dok. 109.

52 Isto, br. 9, fol. 1, dok. 6.

53 Isto, br. 9, fol. 2, dok. 14.

54 Isto, br. 9, fol. 2a, dok. 35.

55 Isto, br. 10, fol. 15, dok. 1.

56 Isto, br. 10, fol. 15, str. 1.

distriktu. Među pučane ubrajamo i tzv. distriktualce, koji žive izvan grada, u selima (*villama*) na teritoriju ninskoga kotara, gdje obrađuju zemlju. U dokumentima analiziranim u ovom radu nalazimo pripadnice oba društvena sloja. Ipak, u njima se uglavnom ne navodi društveni status koji je pojedina ženska osoba imala. Tek se u nekim slučajevima one označavaju kao stanovnice Nina (*habitatores Nona*). Stoga je njihovu pripadnost društvenome sloju moguće odrediti iz prezimena koja su domaćoj istraživačkoj historiografiji već poznata kao patricijska ili pučanska.⁵⁷ Od žena koje se spominju u spisima koje analiziramo, osam bi, sudeći po prezimenu, pripadale patricijskom sloju. Od njih se najčešće javlja *Magdalena Vitanovich*, i to tri puta u slučajevima kada izjavljuje vlasništvo nad nekom zemljom⁵⁸ i jednom kad kupuje i prodaje zemlju.⁵⁹ *Maria Mandevio* spominje se u tri slučaja kao vlasnica zemlje,⁶⁰ dok se ostale žene iz redova patricija spominju tek jednom kao vlasnice (*Guirina Bertolini*,⁶¹ *Josipa Bertolini*⁶²), kao kupci (*Marija Surian*⁶³ i *Magdalena da Contra*⁶⁴) ili kao prodavateljice (žena *Stefana Masteisa* iz Zadra⁶⁵). U dokumentima su znatno više zastupljene pučanke, njih dvadeset i dvije, s time da se svaka od njih spominje samo po jednom u dokumentima u kojima izjavljuju da su vlasnice zemlje, ali ih ne nalazimo kao prodavateljice ili kao kupce nekretnina. To što u zbirci *Knjige Nina* ne nalazimo niti jedan kupoprodajni ugovor u kojima su glavne akterice ninske pučanke ne mora značiti da pučanke nisu imale pravo prodavati svoje zemljišne posjede i kupovati nove. Već sama činjenica da su u inventarnim dokumentima one navedene kao vlasnice zemljišnog posjeda u ninskome kotaru govori da su imale pravo na kupoprodajne poslove, što je uostalom bilo regulirano zakonskim odredbama statuta dalmatinskih komuna, kakav je bio i grad Nin. Nadalje, navedeni primjeri pokazuju da su pred zakonom jednaka prava u raspolaganju zemljom, kao imovinom, imale žene pripadnice svih društvenih slojeva. Razlog zašto posluju samo plemkinje možemo potražiti u trima ugovorima o kupnji i dva o prodaji, koji datiraju od 1630. do 1644. godine. Plemkinje su mogle više poslovati jer su mogle i biti više uključene u trgovinu komune. Pored toga, zasigurno su imale više zemlje s kojom su raspolagale kao vlasnice te su stoga mogle više poslovati sa zemljišnim nekretninama. Također, svaka je plemićka obitelj svoj društveni položaj morala opravdati i materijalnim mogućnostima te je sudjelovanje plemkinja u ekonomskoj

57 Jelena Kolumbić, nav. dj.; Roman Jelić, nav. dj.; Arnolfo Bacotich, *Appunti per la storia della città di Nona con speciale riguardo all'origine della sua chiesa*, *Archivio storico per la Dalmazia*, god. 3, Rim 1928, sv. 32 i 33.

58 *Knjige Nina*, knj. 6, fol. 1, dok. 1.

59 Isto, knj. 10, fol. 1, dok. 1.

60 Isto, br. 10, fol. 10, dok. 1; fol. 4a, dok. 55; fol. 8, dok. 55.

61 Isto, br. 10, fol. 1a, dok. 11.

62 Isto, br. 10, fol. 2, dok. 12.

63 Isto, br. 6, fol. 4, dok. 84.

64 Isto, br. 7, fol. 1a, dok. 1.

65 Isto, br. 7, fol. 7, dok. 13.

stabilnosti njihovih obitelji moglo biti razlogom njihovom poslovanju sa zemljom. Pripadnost bogatom društvenom sloju zasigurno im je omogućila bolju educiranost o trgovini u koju su, samim time, mogle i više biti uključene gošćanke.

Prethodno smo pokazali razliku u veličini zemlje u gonjajima s obzirom na vremenski tijek nastanka ugovora, a ovdje ćemo se osvrnuti na to kako je ta razlika odražavala društveni status vlasnice zemlje. Naime, iz dokumenata se vidi da su gošćanke koje su vlasnice zemlje u distriktu posjedovale najmanje 1 gonjaj, a najviše 114 gonjaja, dok su plemkinje na istom prostoru imale najmanje 1,5, a najviše 450 gonjaja. Ipak, veličina zemlje koju su posjedovale plemkinje i gošćanke nije ovisila o društvenom statusu kojem je vlasnica pripadala, jer u zbirci *Knjige Nina* nalazimo da su pripadnice oba sloja mogle imati velike i male parcele zemlje. To je opet zato što su gošćanke, kao i plemkinje, mogle potjecati iz obitelji sa većim materijalnim bogatstvom, što je moglo uključivati i zemlju s kojom su one mogle raspolagati.

Usporedbom inventarnih dokumenata o vlasništvu nad zemljom ne vidimo kakva je bila novčana vrijednost zemljišta kod pripadnica oba društvena sloja. U inventarnim dokumentima ne nalazimo podatke o tome, već samo u kupoprodajnim dokumentima. U ugovoru u kojem žena Stefana Mateia iz Zadra prodaje 2 gonjaja zemlje u Privlaci i Ninu T. Anzolu Gueriniju stoji da je iznos 90 lira,⁶⁶ dok je u ugovoru u kojem Madalena da Contra kupuje zemlju od 12 gonjaja u Ninu od Simona Vitanovića naveden iznos od 60 dukata.⁶⁷ Novac koji se koristio u Ninu u novome vijeku bio je isti onom koji se koristio i u ostalim dalmatinskim komunama u to vrijeme. Omjere između različitih novčanih jedinica najbolje je pratiti prema Zadarskome statutu iz razloga što su se dokumenti koje su dali sastaviti stanovnici Nina i ninskog distrikta zapisivali i ovjeravali kod javnog bilježnika u Zadru.⁶⁸

U trideset i pet ugovora, s kojima raspoložemo, moguće je sagledati lokaciju zemljišta s kojima žene raspoložu. Gošćanke koje se spominju u dokumentima izjavljuju vlasništvo nad zemljom u Ninu, Privlaci, Zlušanima i Vrsima, dok pripadnice patricijskog roda potvrđuju svoje vlasništvo nad zemljom u Ninu, Privlaci, Novoselcima, Zatonu i Vrsima. Od tri ugovora u kojima žene patricijskog roda kupuju zemlju dva se odnose na zemlju u Privlaci i jedan u Ninu, dok se u dva ugovora o prodaji zemlje, u kojima su također akterice samo žene iz patricijskog roda, jedan odnosi na zemlju u Privlaci i Ninu, a drugi samo u Ninu. Na temelju toga vidi se da su žene, bez obzira kojem su društvenom sloju pripadale, raspolagale ne samo sa zemljom u Ninu već i sa zemljom koja je pripadala ninskom distriktu u to vrijeme.

66 Isto, br. 7, fol. 7.

67 Isto, br. 7.

68 Na širem zadarskom području upotrebljavao se mletački novčani sustav kome je osnova bio „zlatna moneta“ (dukat, ducatus de auro) i „srebrna moneta“ (groš, grossus de argento). Temelj tomu sustavu je bio sljedeći odnos: libra = 200 solada = 240 denara, pri čemu su libra i solad (soldus, solidus) bili samo računski novac, *Zadarski statut*, str. 760.

Primjeri kupoprodajnih ugovora u zbirci *Knjige Nina* pokazuju da su oba društvena sloja međusobno poslovali, što bi moglo značiti da nije postojala zapreka u njihovom međusobnom poslovnom komuniciranju. U dokumentu od 26. srpnja 1637. godine tzv. distriktualci Zorzi Bosicich i Simon Milich iz Privlake prodaju plemkinji iz Nina Madaleni Vitanović zemlju od 5 gonjaja u Privlaci,⁶⁹ dok u drugome od 28. veljače 1644. godine spomenuta prodaje nekom Giutovichu zemlju u Privlaci od 4 gonjaja, ali se ne navodi iznos novca u kojem je isplaćena vrijednost zemljišta.⁷⁰ Zasigurno je u interesu obje društvene skupine bilo steći što više zemljišnog posjeda na ninskome teritoriju kako bi na taj način osigurali ekonomsku stabilnost svojim obiteljima ili pojedininim članovima obitelji.

Zaključak

Iz podataka u korištenim vrelima doznajemo da su žene u Ninu u XVII. stoljeću posjedovale zemlju i da pripadnost različitim društvenim slojevima nije nužno uvjetovala veličinu zemlje kojom je pojedina žena raspolagala. Iako u korištenim dokumentima nalazimo da samo plemkinje trguju sa zemljom, niti u tom slučaju nije veličina zemlje uvjetovala stjecanje veće zarade od prodaje za žene pripadnice patricijskog sloja nad pučankama. Primjeri pokazuju da je u nekima od njih pučanka mogla na istom području imati veću parcelu od plemkinje te da je pučanka mogla imati u vlasništvu izuzetno veliku površinu zemlje (kao i plemkinja), o čemu svjedoči dokument u kojem pučanka Paliza Tirabosco izjavljuje da posjeduje zemlju od 114 gonjaja. Moramo spomenuti plemkinju Madalenu Vitanović kao ženu koja se najviše puta spominje u dokumentima i to tri puta u inventarnim dokumentima, na dva mjesta kad kupuje zemlju i jednom kad je prodaje. Upravo je ona žena koja posjeduje najveće zemljište u ninskome okrugu od 450 gonjaja koje se u dokumentima korištenim u ovom radu spominje. Iz inventarnih dokumenata vidi se da nije uvijek raspolagala sa zemljom velike površine, ali to može biti zato što je možda u trenutku kad je sastavljala izjavu o svom inventaru odlučila evidentirati manju veličinu vlastitog zemljišta. Njezina česta prisutnost u ugovorima pokazuje da je bila aktivno uključena u gospodarsku sliku komune u promatranom razdoblju.

U korištenim dokumentima, međutim, ne saznajemo način na koji su žene u Ninu u to vrijeme mogle steći zemlju kao vlasništvo (izuzev jednog slučaja u kojem otac daruje kćer), što im je davalo pravnu mogućnost da s tom zemljom raspolazu, već to pretpostavljamo na temelju pravnih odredbi navedenih obližnjih dalmatinskih statuta, a tiču se zakona o mirazu, nasljeđivanju od roditelja i nasljeđivanju nakon smrti muža. Pored toga, dokumenti u zbirci *Knjige Nina* ne otkrivaju zanimanja

⁶⁹ *Knjige Nina*, br. 6, fol. 1, dok. 1.

⁷⁰ *Knjige Nina*, br. 10, fol. 1, dok. 1.

kojima su se žene u Ninu u novome vijeku bavile te kod izjave vlasništva nad zemljom ne govore što žene namjeravaju učiniti sa zemljom s kojom raspolažu: hoće li zemlju prodati, zamijeniti, dati u najam ili u nasljedstvo svojoj djeci? Također, iz dokumenata ne vidimo o kojoj je vrsti zemlje riječ: oranici, livadi, šumi, vinogradu itd.

PRILOZI

Iz prikaza tablice u prilogu vidimo da je u zbirci *Knjige Nina*, od ukupno trideset i pet dokumenata, njih trideset koji pripadaju inventarnim dokumentima (Prilog 1), tri se odnose na kupnju (Prilog 2) i dva na prodaju zemlje (Prilog 3). Tablice sadrže podatke o lokaciji i veličini zemlje, društvenom statusu žena akterica ugovora, dataciji pojedinog dokumenta i njegovom mjestu u korištenom izvoru.

Prilog 1: Ugovori u kojima žene izjavljuju vlasništvo nad zemljom u Ninu u XVII. stoljeću

br. knj.	Str.	br. dok.	datum/mj./god.	tip ugovora	vlasnica	lokacija zemljišta	gonjaj	društveni status
9		6	1.3.1672.	inventar	Tomisa Makasović	Nin	29	pučanka
9		14	1.3.1672.	inventar	Telona Hančova	Nin	27	pučanka
9		35	1.3.1672.	inventar	Mara Tudorova	Nin i Privlaka	33	pučanka
9		46	1.3.1672.	inventar	Tlia Kašinović	Nin i Privlaka	21	pučanka
9		53	1.3.1672.	inventar	Katuša Kuđatona (?)	Nin	19	pučanka
9		79	1.3.1672.	inventar	Tlia Slogović	Nin	nema podatka	pučanka
9	5a	84	1.3.1672.	inventar	Tlia Traković	Nin	/	pučanka
9		109	1.3.1672.	inventar	Lucija Zoričić	Nin	1	pučanka
9		123	1.3.1672.	inventar	Madalena Stulić	Nin i Privlaka	13	pučanka
9		124	1.3.1672.	inventar	Katarina Vuković	Privlaka	11	pučanka

br. knj.	Str.	br. dok.	datum/mj./god.	tip ugovora	vlasnica	lokacija zemljišta	gonjaj	društveni status
9		126	1.3.1672.	inventar	Lucija Morlha	Nin	12	pučanka
9		128	1.3.1672.	inventar	Ivana Stanić	Nin	25	pučanka
9		129	1.3.1672.	inventar	Gerha Lovačić	Nin	23	pučanka
9		133	1.3.1672.	inventar	Tila Ruić	Nin	19	pučanka
9		136	1.3.1672.	inventar	Ivana Lipotica	Nin	30	pučanka
9		137	1.3.1672.	inventar	Madalena Lozarčić	Nin	25	pučanka
9		139	1.3.1672.	inventar	Madalena Zelita	Nin i Privlaka	20	pučanka
10	1a	/	6.12.1573.	inventar	Guirina Bertolini	Privlaka	/	patricijka
10	2	12	27.10.1609.	inventar	Josipa Bertolini	Nin	28 i 12 pertika	patricijka
10	3a	34	/	inventar	Mara Meletsi	Privlaka	/	pučanka
10	4a	55	/	inventar	Maria Mandevio	Poljica	/	patricijka
10		103	/	inventar	Pasina Tirabosco	Privlaka	/	pučanka
10	7	1	7.4.1662.	inventar	Madalena Vitanović	Zaton	1,5	patricijka
10	55	/	1603.	inventar	Marija Mandevio	Zaton	/	patricijka
10		/	/	inventar	Lucija Spanić	Zaton	/	pučanka
10	10	1	26.6.1637.	inventar	Magdalena Vitanović	Vrsi	22,5	patricijka
10	11a	55	1.7.1597.	inventar	Marija Mandevio	Vrsi	21	patricijka
10	12a	114	/	inventar	Elena Gergichica	Vrsi	12	pučanka
10	14	103	/	inventar	Paliza Tirabosco	Zlušane	114	pučanka
10	15	1	21.11.1626.	inventar	Madalena Vitanović	Novoselci	450	patricijka

**Prilog 2: Ugovori u kojima se navodi da je žena
kupac zemljišta u Ninu u XVII. stoljeću**

br. knj.	str.	br. dok.	datum/ mj./god.	tip ugovora	prodavatelj	kupac	lokacija zemljišta	gonjaj	novac
6	1	1	26.7.1637.	kupoprodajni	Zorzi Bosičoć, Simon Milić	Madalena Vitanović (patricij)	Privlaka	5	/
6	4	84	/	kupoprodajni	Horatio Lantana	Maria Surian (patricij)	Privlaka	21	/
7	/	/	30.11.1631.	kupoprodajni	Simon Vitanović	Madalena da Contra (patricij)	Nin	12	60 dukata

**Prilog 3: Ugovori u kojima se navodi da je prodavatelj
zemlje žena u Ninu u XVII. stoljeću**

br. knj.	str.	br. dok.	datum/ mj./god.	tip ugovora	prodavatelj	kupac	lokacija zemljišta	gonjaj	novac
7	7	/	9.7.1630.	kupoprodajni	Žena Stefana Masteia iz Zadra (patricij)	T. Anzolo Guerini	Privlaka i Nin	2	90 lira
10	1	1	28.2.1644.	kupoprodajni	Madalena Vitanović (patricij)	Giutovich	Privlaka	4	/

SUMMARY

**Some aspects of the position of women in Nin in the Early Modern Time
according to *Knjige Nina (I libri di Nona)* from the State Archives in Zadar**

According to the source we can see that women in Nin owned land in the early modern period. Also, belonging to different strata of society should not be a requirement for how much will be the size of land owned by women. In the documents that we use, we find that only a noblewoman trade with the country. But even in this case the size of a country is not caused greater profits from the sale of a noblewoman, compared with a commoner. Examples show

that some of them could be commoners and have a higher pitch of a noblewoman; commoner could have owned a very large area of the country (as well as a noblewoman), as evidenced by a document in which commoner Paliza Tirabosco declares that owns the land from 114 *gonjaj*. We have to mention noblewoman Madalena Vitanović as a woman who is most mentioned in the documents, three times in the inventory venerable document, in two places when buying land and once when she sells. She was the woman who owns the most land in the district of Nin, which is 450 *gonjaj* that are mentioned in the used documents. From the inventory of documents we see that she is not always disposed of with large areas of land, but it may be because, at the time she drafted a statement of her inventory, she decided to record the smaller size of her own land. The documents show that she was actively involved in the economic situation of the commune in the period.

In the documents, however, do not learn the way in which women in Nin at that time could acquire the land as property, which gave them the legal ability to dispose with that country (except for one case in which a father gives daughter), but it is assumed on the basis of law statutes nearby Dalmatian communes, concerning the law on dowry, inheritance from parents and inheritance after the death of her husband. In addition, the documents in *Knjige Nina* do not mention anything about the jobs that women did, and for a statement of ownership of land does not say what they intend to do with the land they own, whether to sell, exchange, lease, or an inheritance to children? Also, the documents do not mention nothing about the type of country that women possess – arable land, meadows, woods, vineyards, etc.

Key words: Nin, the XVIIth century, modern time, Venetian Dalmatia, history of women